

A félelem rendszere

2011-ES LETARTÓZTATÁSOM NEM AZ ELSŐ találkozásom volt az egyiptomi állambiztonsággal. Egy téli délután 2007-ben telefonhívást kaptam egy férfitől, Rafa'at al-Gouhari századosként mutatkozott be, azt mondta, a gízai irodából hív, amely Kairó agglomerációjába tartozik, és az ország harmadik legnagyobb városa. Mondanom sem kell, a Rafa'at al-Gouhari nem igazi név volt. Az állambiztonság tisztjei tartottak az általuk kihallgatott és megkínzott polgárok haragjától, így álneveket használtak. Higgadtan üdvözöltem, próbálva elrejtteni a meglepetés keltette szorongásomat. Azt mondta, találkoznom kell vele egy fontos ügyben, és meg kellene jelennem az állambiztonság dokki hivatalában, Gíza egyik negyedében, még aznap éjjel 11-kor. Szorongásom fokozódott. Megkérdeztem, mi a probléma. Azt válaszolta: „Nincs miért aggódní. Csak elcsevegünk egy kávé mellett, ez minden.” Ezzel nem nyugtatott meg. Megkérdeztem, nem tehetnék-e át máskorra, mondván, hogy a munkám miatt el vagyok foglalva. Ő visszautasította. Időt akartam nyerni, hogy rájőjyek, miért idéznek be, de ő ragaszkodott ahhoz, hogy éjjel 11-kor találkozzunk. *Mi a legrosszabb, ami történhet?* Csodálkoztam. Aktivista éveimnek rég vége volt. Sosem hívtak be korábban.

Miután letettem, azonnal kapcsolatba léptem egy közeli barátommal, és megegyeztünk, hogy amint vége a találkozásnak, felhívom.

Ha nem kap hívást, meg kell tudnia, mi történt velem. A hozzám hasonló helyzetbe került emberek nemegyszer hirtelen napokra, akár hónapokra eltűntek a „látogatásuk” után. Úgy döntöttem, nem árulok el semmit a feleségemnek vagy a családomnak, nem akartam, hogy pánikba essenek.

Pontosan 11-kor értem a főkapuhoz. A környék ismerős volt, a középiskolám épp a sarkon állt. A recepción, miután ellenőrizték, hogy Rafa'at al-Gouhari századossal van találkozásom, azt mondták, üljek le és várjak. Körülöttem legalább hatan voltak. Bár nem beszéltem velük, nyilvánvaló volt, hogy egyvalamiben osztoztunk: a rossz előérzetben.

Az egyiptomi állambiztonság elért a társadalom összes szintjére, az élet minden mozzanatába belefolyt. A szükségállapotból táplálkozott, amelyet 1958-ban rendeltek el, de csak az 1967-es hatnapos háború után vezettek be. 2011 közepén még mindig érvényben volt. A szükségállapot feljogosítja a végrehajtó hatalom képviselőit, hogy letartóztassanak, kihallgassanak és hat hónapra bebörtönözzenek bármely egyiptomit elfogatóparancs vagy bármilyen jogi felhatalmazás, illetve ügyvédhez való jog nélkül. Felhatalmazza a hatóságokat, hogy törvénytelennek nyilvánítsanak bármiféle tiltakozást vagy biztonsági ellenőrzéssel nem rendelkező összejövetelt.

Az állambiztonság dossziéi félelem és nevetség tárgyai voltak. Minden aktivistáról és mindenkiről, akinek figyelemre méltó pénzügyi vagy intellektuális befolyása volt, kimerítő dossziét vezettek, amelybe minden olyan, a hatóságok által összegyűjtött részlet lejegyeztek, ami hasznos lehet, ha szükség esetén zsarolással engedelmességre akarják rávenni az illetőt. A magánélet majdnem értelmét veszítette e végletekig machiavellista szervezet szemében. Például a telefonok lehallgatása az állambiztonság tisztjeinek nagyon is hétköznapi gyakorlata volt. Az a szóbeszéd járta, hogy híres üzletemberek és közéleti figurák hűtlenkedéseit bizonyító felvételeket őriznek a parancsnokság egyik szobájában. Ironikus, hogy a tiszték

azt tanácsolták egymásnak, ne kémkedjenek saját feleségeik után, hogy elkerüljék a családi viszályokat.

Az állam nem csak az ellenzéki politikai csoportokat és vallási aktivistákat figyelte meg és terrorizálta, az elnyomás a közszolgálatban részt vevő minden elemet elérte, azokat a jótékonyasági szervezeteket is, amelyek a szegényeket és a szerencsétleneket segítették. Egyiptom lakosságának több mint 40 százaléka él a szegénységi küszöb alatt, így a hatóságok állandóan azon igyekeztek, hogy megfékezzék azokat, akik fellázíthatják a tömegeket egy jövőbeli politikai célért.

Az állambiztonság jóváhagyása nyilvánvaló feltétele volt minden magasabb rangra való kinevezésnek a kormányzatban. Még az egyetemi tanársegédeknek – akiket elvileg a végzős évfolyam legjobb tanulóiból kellett kiválasztani – sem tudta az egyetem foglalkoztatni állambiztonsági ellenőrzés nélkül, amelynek igazolnia kellett, hogy nem követtek el politikai vagy vallási bűnöket.

Az egyiptomi rendszer az ellenzékétől való félelemben élt. A demokrácia látszatát akarta felépíteni, azt a benyomást keltve, hogy Egyiptom halad a politikai jogok és a polgári szabadság felé, miközben elnyomott minden másként gondolkodót, aki azzal fenyegette, hogy a valódi változás kikényszerítéséhez elég támogatót tud mozgósítani.

A belügyminisztérium az elnyomás egyik fő ereje volt. A másikat pedig az állami média jelentette: a földi és műholdas sugárzású televíziók, újságok és magazinok. A leghíresebb közülük az *al-Ahrám*, az *al-Akhbár* és az *al-Gumhúrija*. A rendszer félelmet akart ültetni minden egyiptomi szívébe minél fiatalabb korában. A félelelről helyi közmondások is születtek: „Járj halkán a fal mellett (ahol nem vesznek észre)!”; „Törődj a magad dolgával, és koncentrálj a megélhetésedre!”; „Aki fél, annak nem esik bántódása.” A rezsím rendíthetetlen ellenőrzése a szakszervezetekre és a nemzeti törvényhozó testületekre is kiterjedt.

Mindez együtt jelentette, ahogy én neveztem, „a tömegelnyomás fegyvereit”. Mindegy, milyen mélyre csúsztunk, milyen mértékben terjedt a korrupció, csak kevesen mertek az árral szemben úszni. Ők börtöncellában végezték egy, az állambiztonságnál tett barátságtalan látogatás után, vagy a sajtó karaktergyilkosságának áldozatai lettek, vagy csalárd vádak, régen elfeledett szabálysértések révén kerültek célkeresztbe.

– Jó napot, Váil! Miért nehezíti meg az életünket? Mi ez a bajkeverés?

Ezekkel a szavakkal és halvány mosollyal fogadott Rafa'at százados. Légkondicionált irodájában még három másik nyomozó tartózkodott. A szobát szerényen díszítette néhány könyv, melyek közül sok vallási tárgyú volt. Az állambiztonság mindenkivel el akarta hitetni, hogy nincs a vallásosság ellen semmi kifogása.

Ránéztem, és mosolyogva, nyugodtan feleltem:

– Nem vagyok bajkeverő. Maguk okoznak nekem gondot, és fogalmam sincs, miért. Örülök, hogy behívtak, így kideríthetem, mi a probléma. Minden alkalommal, amikor belépek Egyiptomba, a nevem feltűnik az érkezőket figyelő listán, és a repülőtéri tisztek átadják az útlevelemet az állambiztonságiaknak, akik félrevonnak egy ellenőrzésre, és tüzetesen átkutatják a csomagjaimat.

Ez a történet 2001 decemberéig nyúlik vissza, amikor három hónappal 9/11 után érkeztem vissza az Egyesült Államokból. Ahogy levettem a csomagomat a futószalagról, a nevemet hallottam a hangosbemondóban. Arra kértek, sürgősen térjek vissza az útlevél-ellenőrzéshez. Valaki személyesen is keresett engem, így felfedtem magam. Elvette az útlevelemet, és azt kérte, várjak egy lounge előtt az állambiztonság reptéri hivatala mellett. Negyven idegtépő perc múlva egy nyomozó tért vissza az útlevelemmel, és azt kérte, hozzam a csomagomat átvizsgálásra. Aznap megköszöntem Istennek, hogy

minden jól sült el. Úgy tűnt, pusztán egy tipikus 9/11 utáni túlkapásról van szó. Mégis attól a naptól fogva a forradalom kezdetéig minden alkalommal félrehívtak, amikor Egyiptom földjére léptem. A mai napig nem sikerült kiderítenem, mi volt az oka.

Rafaát százados szándékosan barátságosan viselkedett, mintha tényleg csak csevegnénk. Mégis fel volt fegyverkezve tollal és papírral, és a beszélgetésünket gondosan dokumentálta. Komótosan jegyezte a válaszaimat, mielőtt folytatta volna a kérdezősködést. Majdnem minden felső vagy középosztályhoz tartozó ember, akit beszélgetésre hívtak be, ugyanezzel a barátságos, nem hivatalos hangnemmel találkozott. (A szegényebbekkel sokkal durvábban bántak.) Az egész büzlött a törvényteleniségtől.

A százados a személyes adataimat kérte: név, kor, cím, családi állapot. Minden kérdését megválaszoltam. A feleségem teljes nevéől kérdezett.

– Ó, nem egyiptomi. Hová valósi?

– Amerikai – válaszoltam.

Újra elmondtam, és hallás után leírta a feleségem teljes nevét arabul, majd megkért, hogy ellenőrizzem a helyesírást.

– Szóval elvett egy amerikait az állampolgárság miatt, ugye?

Meglepődve hallgatta, hogy bár 2001-ben nősültem, sosem folyamodtam zöldkártyáért vagy amerikai állampolgárságért.

– Büszke egyiptomi vagyok, és nem látok rá okot, miért kéne más állampolgárságért folyamodnom – magyaráztam.

Nagyon cinikusan így válaszolt:

– És pontosan mi az, amit ennyire kedvel Egyiptomban?

– Sosem tudom szavakkal kifejezni, miért szeretem Egyiptomot, az iránta érzett szeretet a véremben van – válaszoltam őszintén. – A feleségem is azt kérdezi, miért szeretem a hazámat annyira a hiányosságai ellenére. Mindig azt feleltem, hogy nem tudom. Tudja, százados, amikor Szaúd-Arábiában éltem, életem első tizenhárom

évében, papíron számoltam a napokat, mennyi van még hátra, hogy a nyári szünetre visszatérjek Egyiptomba. És amikor már csak néhány nap volt hátra, izgatottságomban nem tudtam aludni. – Vizsgoztam cinikus mosolyát, és így viccelődtem: – Azért szeretek itt lenni, mert az életből hiányzik a rutin. Felkel az ember reggel, és fogalma sincs, milyen lesz a napja. Bármelyik reggel kaphat egy olyan telefonhívást, mint én ma, és jelentkeznie kell az állambiztonságnál.

Mosolygott és kijelentette:

– Maga minden bizonnyal bajkeverő.

Láttam a Szent Korán egy példányát a százados asztalán. Feltételeztem, azért van ott, hogy mindenkit biztosítson arról, aki vele szemben ül, hogy ő rendszeresen olvassa a szent szöveget, és nincs baja a vallással. Az uralkodó rezsimet rendkívüli módon nyugtalanították a szervezett vallási erők Egyiptomban, különösen azok, amelyek kapcsolatban voltak a közügyekkel. Félelmük fokozódott, amikor több ezer egyiptomi utazott Afganisztánba, hogy harcoljon a szovjet megszállók ellen. A harcosok, az önjelölt mudzsahedek² közül sokan olyan ideológiával tértek vissza, amely elutasította az arab rezsimeket, a Nyugat eretnek és áruló eszközeinek tekintette és elítélte őket. Az új ideológia és az új harcosok veszélyt jelentettek az egyiptomi hatóságok számára. Bár a szükségállapotot Anvar al-Szadat elnök 1980-ban felfüggesztette, 18 hónappal később újra bevezették, a szélsőséges iszlamisták Szadat ellen 1981-ben elkövetett merénylete után. Szadat gyilkosait nyilvánvalóan az motiválta, hogy az elnök lecsapott 1500 politikai és vallási aktivistára, illetve hogy békeszerződést írt alá Izraellel, aminek egy tel-avivi látogatással adott nyomatékot.

² A mudzsahed arab szó, amely azokat a muszlimokat jelöli, akik dzsihádban, szent küzdelemben vesznek részt. Ez eredetileg nem feltétlenül jelent harcot, inkább Isten útjának, a tisztesség útjának követésére utal, amely bizony lehet küzdelmes is. Az elnevezést azonban leginkább az Afganisztánban a szovjet megszállókkal szembeni vallásos indíttatásból (is) ellenálló fegyveres harcosokra alkalmazzák. (A ford.)

Idővel nőtt a vallási csoportok befolyása Egyiptomban, egyre sokfélébbek lettek. Sosem voltak homogének, és nem feltétlenül osztoztak ugyanazokban a filozófiákban vagy célokban. Egy dologban azonban hasonlítottak: a rezsimmel szembeni gyűlöletükben. Hoszni Mubárak kormánya pedig félt tőlük. Mubárak tudta, hogy ezek a csoportok bárki másnál jobban tudják befolyásolni az egyiptomi tömegeket, mivel az egyiptomiak általában vallásos természetűek. Egy 2011 júniusában készült Gallup-felmérés szerint az ezer egyiptomi válaszadó 96 százaléka egyetértett abban, hogy a vallás „fontos szerepet játszik mindennapjaikban”. Az átlag egyiptomiak vallási figurákat választanak példaképüknek, akik a nemesség és őszinteség szimbólumai, olyan értékeké, amelyek alapján hiányoztak sok, a rendszert szolgáló emberből. Amikor a rezsim nekiment valamelyik vallási csoportnak, annak a népszerűsége többnyire az egekbe szökött. Ezt a hatást csak növelte, hogy a gazdasági körülmények stagnáltak vagy romlottak.

Az állambiztonság szemmel tartotta a vallási szónokokat és tudósokat, még az olyan egyetemi hallgatókat is, akik mecsetbe jártak, és nem csak azokat, akik aktívan részt vettek az iszlamista mozgalmakban. Beidéztek ezeket az embereket, hogy kikérdezzék őket a tevékenységükről, beleavatkozzanak az életükbe és esetleg változtassanak rajta. Néha százakat tartóztattak le és vetettek évekre börtönbe konkrét vád nélkül. A rácsok mögött brutálisan bántak velük, és megalázták őket. Szabadulásuk után vagy fanatikusokká váltak, akiket a rossz élmény hajtott, vagy megpróbáltak visszailleszkedni a társadalomba és elfelejteni a múltat.

Rájöttem, ez volt kihallgatásom igazi oka. Az állambiztonság tudni akarta, volt-e kapcsolatom vallási vagy politikai tevékenységgel, különösen hogy rendszeresen utaztam külföldre, ahol egyre inkább ki voltam téve az igazi demokrácia hatásainak. Ideje volt aktát készíteni rólam, amely összefoglalta az életem részleteit, ha esetleg a jövőben szükség lenne rá.

A hitem története a középiskolás koromig nyúlik vissza. Korábban nem imádkoztam rendszeresen, bár tartottam magam a vallás általános etikájához, hála a szüleim bátorításának és a szaúd-arábiai környezetnek. Az az ország természeténél fogva konzervatív, különösen Abha, a kis déli városka, ahol a társadalom és a kultúra kevésbé fejlett, mint a városi központokban.

Az egyik, hozzám legközelebb álló unokatestvérem, Dalia huszonöt évesen meghalt autóbalesetben 1997-ben. Halála nagy hatással volt rám, és arra ösztönzött, vizsgáljam meg a hitemet, mivel nem akartam felkészületlenül távozni a világból. Prédikációkat hallgattam, vallási órákat látogattam, és könyveket olvastam. Úgy éreztem, az élet egy rövid próbatétel, ami a halállal ér véget. Elkezdtem naponta ötször imádkozni, pontosan időben és gyakran a mecsetben.

Az egyetemen különböző vallási csoportokhoz és ideológiákhoz kapcsolódó, többek között a Mozlim Testvériséghez tartozó emberrel kerültem kapcsolatba, tevékenységükhöz sokszor csatlakoztam, de én mindig a magam módján értelmeztem a dolgokat. Egy híres sejk, akivel több alkalommal találkoztam, egyszer azt mondta nekem: „Váil, a te problémád az, hogy csak a saját logikádat követed, és nem akarsz egy példaképben hinni.” Nehéz volt elfogadnom a hagyományos bölcsességeket. A véremben volt, hogy alaposan megvitassam a dolgokat, mielőtt szívvel és ésszel elfogadnám őket. Ez a tulajdonság egy tizennyolc évesben nem mindig megnyerő. De nem csak a fiatalságommal volt baj. Hála a globális médiának és a modern kommunikációnak, sok fiatal egyiptomi lassan képessé vált arra, hogy saját, átgondolt döntéseket hozzon.

– Szóval az apja Szaúd-Arábiában élt. Hány évig? Mi a vallási és politikai meggyőződése? – kérdezte Rafa'at százados, akinek feladata az volt, hogy a lehető legtöbb információt gyűjtse be rólam és a családomról.

Apám a lassan szétmálló középosztályból való, tipikusan keményen dolgozó egyiptomi. Az 1950-es években született, generációja az arab nacionalizmus és az 1952-es forradalom dicséretét zengte. Ekkor döntötte meg Fárúk királyt egy katonai puccs, és vált Egyiptom monarchiából köztársasággá. Nagypám, nyugodjék békében, az egyiptomi vasútnál volt állami alkalmazott. Hét fiát komoly nehézségek árán tudta felnevelni és taníttatni. Apám, a legidősebb, orvosi diplomát szerzett, és rögtön utána elhelyezkedett egy állami kórházban.

Miután 1979-ben apám elvette anyámat, és én 1980-ban megszülettem, a fizetése alig fedezte a családnak alapszükségleteit, ezért úgy döntött, hogy Szaúd-Arábiába megy dolgozni. Ez nagyon vonzó lehetőség volt sok egyiptominak. Szaúd-Arábiában a fizetés húszszorosa volt annak, amit Egyiptomban kapott az állami kórházban. Milliónyi más egyiptomi vendégmunkáshoz hasonlóan azt remélte, pár év alatt meg tud annyit takarítani, hogy visszatérjen Kairóba, és magánpraxist nyisson. Egyiptom tehetséges polgárai az ország legnagyobb exportcikkévé váltak, Egyiptom kárára.

Otthon akkoriban borzasztók voltak a gazdasági körülmények. Évente több tízezer egyiptomi próbálkozott a zöldkártya-lottón abban a reményben, hogy Amerikába emigrálhat. Mások az öbölbeli országokban, Kanadában vagy Európában próbáltak szerencsét. Az elvándorlás egyre nagyobb méreteket öltött, és rengeteg egyiptomi közös álma lett az emigráció. A képzetlenebbeknek sokkal kevesebb lehetőségük volt. Néhányan annyira elkeseredtek, hogy életüket kockáztatva próbáltak eljutni Európába illegálisan, hajón, a vízbe fulladás veszélyének kitéve. Emlékszem, egy egyiptomi komikust egyszer a nemzet jövőjéről kérdeztek, és így felelt: „Az egyiptomiak jövője Kanadában van.”

Épp csak pár évet töltöttünk Szaúd-Arábiában, amikor apám, sok más egyiptomihoz hasonlóan, egy olyan iszlamista magánbefektető

cég csapdájába esett, amilyenek a nyolcvanas évek elején szaporodtak el. Ezek a cégek a befektetések után óriási éves megtérülést ígértek, amely elérte a 30, olykor a 40 százalékot, miközben a bankok csak 10 százalékot ajánlottak. Apám a megtakarításait négy ilyen cégnél helyezte el, hogy megsokszorozza a félretett pénzét. A cégeket vallásos egyiptomiak alapították, akik a bankok alternatívájaként kínálták szolgáltatásaikat. Különbféle iszlám tudósok a fix kamatot uzsorának ítélték, amelyet tilt a saria, az iszlám jog.

Pár év múlva, amikor ezek a cégek hatalmasra nőttek, az egyiptomi rezsim úgy döntött, harcot hirdet ellenük. Többek között megakarták védeni a lojális üzletemberek érdekeit, és attól tartottak, hogy a privát vagyongazdálkodó cégek átveszik az irányítást a gazdaság felett, és tönkreteszik a bankokat. Minden ilyen céget befagyasztott az állam, alapítóikat csalás és pénzmosás vádjával letartóztatták. Apám Szaúd-Arábiában kemény munkával megkeresett megtakarításainak nagy része odaveszett, ahogy oly sok más középosztálybeli egyiptomi pénze is Egyiptomban vagy külföldön.

Így hát apám úgy döntött, hogy az eredetileg tervezettnél sokkal tovább marad Szaúd-Arábiában. Akárhányszor megkérdeztem tőle, miért nem megyünk már haza, mindig úgy felelt: „Hogy tudnék én eltartani egy öttagú családot pár száz fontos fizetésből, ami már a hónap ötödik napján elfogy?” Apám a generációjának tipikus tagja. Szórakoztató, mindenki szereti, és akkoriban csak viccelődve beszélt a politikáról, féltékeny bírálva az uralkodó osztályt. „Ne vegyél tudomást róla, élj és élvezd!” – ez volt a filozófiája. Amikor csak tehetett, inkább nem is gondolt a problémákra, nemhogy szembenézett volna velük. Nem hibáztatom, az 1952-es forradalom ilyen hatással volt nemzedéke többségére.

Anyám viszont minden évben kérte apámat, hogy térjünk vissza Egyiptomba, kezdje el a magánpraxist, és próbáljon alkalmazkodni az otthoni élethez. Végül családotul úgy döntöttünk, hogy

apámat kivéve mindenki (ekkor már volt egy öcsém és egy húgom is) visszatér Egyiptomba, és két-három éven belül apám is követ minket, amikor már elég pénzt gyűjtött ahhoz, hogy saját vállalkozást indítson. (Sajnos ez soha nem vált valóra, apám még mindig Szaúd-Arábiában él.)

Rafa'at századost nem nagyon érdekelte apám, és miután rájött, hogy nem volt kapcsolata politikai vagy vallási csoportokkal, tovább kérdezett:

– Szóval mikor tértek vissza Egyiptomba?

1994-ben történt. Mohandiszíni otthonunktól nem messze, egy zamaleki magániskolába iratkoztam be. Mindkét környéket Kairó legjobb városrészének tartják. Abban az időben kilencedikes voltam. A döntés, hogy visszatérünk Egyiptomba, életem egyik legboldogabb pillanata volt, de nem volt könnyű apámtól távol élni. Sosem tudtam jól kifejezni az érzelmeimet. Rettentően hiányozott, és mindig vártam a látogatásait. Amikor éves szabadságára, negyvenöt napra hazatért, mindenhova vele mentem. Nevettem a változatlan viccein, imádtam szerénységét és nyitottságát, amellyel mindenki felé közeledett. Mindig elsírtam magam, amikor visszament Szaúd-Arábiába.

Anyám mindent megtett, hogy pótolja apám hiányát. Teljesen elkötelezte magát amellett, hogy három gyermekét rendes, felelősségteljes embernek nevelje, és engem lenyűgözött, milyen önzetlenül vállalta, hogy ezért a célért távol él a férjétől. Hihetetlenül erős karaktere ellenére minden döntésében elsősorban a gyermekei érdekeit vette figyelembe.

Szerencsére gyorsan beilleszkedtem az iskolában. A legjobb barátom egy zseniális fiú volt, Mu'taszim. Mindig osztályelsőként végzett. A vizsgákon próbáltam versenyezni vele, de hiába. Mu'taszim rendkívül szorgalmas volt. 92,5 pontot szereztem, és ezzel másodikként követtem őt a kilencedikben, ami a mi oktatási rendszerünkben

mérföldkönek számít, hiszen ez az utolsó év a „középfokú oktatás” kezdete előtt. Mu’aszim állami középiskolában folytatta, ahol haladó diákoknak létrehozott osztályba járhatott. Meggyőződött, hogy hagyjam ott a magániskolát, és csatlakozzam hozzá az Orman középiskolában. „Nagy lesz a verseny a haladó osztályokban, és ezekben tanítanak Kairó legjobb tanárai” – mondta. Ezek az érvek teljesen meggyőztek, de e mellett szólt még az is, hogy így megismerhettem az igazi Egyiptomot, más háttérű és más társadalmi osztályba tartozó egyiptomiak közé kerülhettem, akik nem engedhették meg maguknak a magániskolát.

Hiányoztam a haladó osztályba való bejutáshoz szükséges alkalmassági vizsgáról, mert épp apánknál voltunk éves látogatásunkon Szaúd-Arábiában 1995 nyarán. Mielőtt elutaztam volna, egy, a felvétellel foglalkozó adminisztrátor megnyugtatóan, hogy az alkalmassági vizsgát ráérek letenni hazaérkezésem után. Sajnos nem tartotta be az ígérését, úgyhogy a rendes osztályba kerültem.

Az Orman középiskola kulturális sokk volt számomra. Rosszabb volt annál, amit el tudtam képzelni vagy hallottam az állami iskolákról. Mivel csak fiúk jártak oda, állandóan túlcordult a tesztoszteron. Az iskola udvarán zajló verekedésekben mindig megsérült valaki. Kijelölt sarkuk volt a cigarettázóknak, olykor hasist fogyasztóknak. Az iskolakerülés elfogadott volt, mindaddig, amíg díjat – kenőpénzt – fizetél a kerítést őrző diáknak. Az egy osztályba járó diákok száma legalább a duplája volt annak, mint amennyihez addig szoktam, több mint hetven diák egy akkora helyen, ahol korábbi iskoláimban harmincan tanultunk.

Megpróbáltam visszacsinálni a döntésemet, és felhívtam az előző iskolám igazgatóját. Nem volt hajlandó visszavenni. Így akart megleckéztetni: amikor bejelentettem, hogy másik iskolában folytatom, sok csalit bevetett, hogy az iskolájában tartson, többek között azt is felajánlotta, hogy csak fele tandíjat kellene fizetni. De én nagyon

makacs voltam, és visszautasítottam minden ajánlatát, úgyhogy nem hibáztatom, amiért elutasított, amikor megpróbáltam visszasomfordálni. Akaratlanul, de ekkor hoztam meg életem egyik legfontosabb döntését.

Nem volt könnyű megszokni az új környezetet. Nehezebb volt belesimulnom a társaságba, mint jól teljesíteni az osztályban, és csak az után állt helyre az egyensúly, hogy elkezdtem alkalmazkodni. Az elején gyűlöltem. A végén ugyanennyire imádtam. Az iskola olyan társadalmi osztályokat ismertetett meg velem, amelyekkel korábban nem vetültem. Megtanultam, hogyan lehet mindenféle emberrel kapcsolatot teremteni. Később rendkívüli módon kezdett érdekelni a pszichológia és a szociológia, nem utolsósorban ezeknek az éveknek köszönhetően.

Az első évben életem legrosszabb osztályzatait gyűjtöttem be. Ha kudarc fenyegetett, az mindig arra ösztönzött, hogy harcoljak. Elhatároztam, hogy a következő évben, a tizenegyedikben minden időmet és erőfeszitésemet arra összpontosítom, hogy kitűnjek, azért, hogy a középiskola utolsó évében, a tizenkettedikben csatlakozhassak Mu'taszim barátomhoz a haladó osztályban. A kitűzött célt elértem: egy év kemény munka után 95 százalékra teljesítettem, és újra egy padban ülhettem Mu'taszimmal, ahogy kilencedikben.

Mindazonáltal nincs az a siker, amely feledtethette volna velem azokat a dolgokat, amelyeket az első két évben láttam az Ormanban. A tanárok erőszakkal és veréssel próbáltak rendet tartani. Viszonyzáképpen a diákok szerették megszegényíteni és zaklatni őket. Mindennapos volt a csata azokban a hetvenfős osztályokban, ahol tisztes számban akadtak bajkeverők.

A többi közalkalmazotthoz hasonlóan az állami iskolákban oktató tanárok Egyiptomban alig kaptak többet havonta pár száz fontnál, ami nem elég egy átlagos család szükségleteinek kielégítésére, ezért a magánórák voltak a tanárok fő bevételi forrásai. Több ezer fontért

az otthonaikban oktatják a diákokat, az iskolainál sokkal jobb körülmények között. Az egyiptomi kormány Információs Központjának 2008-as felmérése szerint a szülők 60 százaléka fogadott magántanárt a gyermekeinek. Sok család a bevétele harmadát ilyen magánórákra költötte.

A magánórák gyakorlata olyan gyorsan terjedt az országban, mint a járvány. A tanárok szórólapokon hirdették szolgálataikat, amelyeket minden város minden utcáján meg lehetett találni. Frappáns címeket adtak maguknak, mint „a fizika császára” vagy a „kémia ezredese”. Az igazi szégyen az volt, hogy a tanárok a valódi megértés helyett bemagoltatták az anyagot. A diákoknak és szüleiknek maguknak kellett rájönniük, hogyan kell problémákat megoldani. Sok diák kiegészítő tankönyvekre támaszkodik. Az egyiptomiak egymilliárd fontot (200 millió dollár) költenek évente ilyen könyvekre. Én hajthatatlanul ellenálltam a magánóráknak egészen a középiskola utolsó és legfontosabb évéig, amikor a matek és a kémia olyan nehéz volt, hogy egyszerűen nem tudtam felfogni a tanórán hallottak alapján.

Az egyik választott tantárgyam a pszichológia volt. Azért kezdtem tanulni, mert – sok más serdülőkorúhoz hasonlóan – érdekelt az emberi természet. Úgy döntöttem, magánórákat veszek egy egyetemi oktatótól, Ehab úrtól, akit sosem felejték el. A tervezett időnél órákkal többet töltöttünk sok érdekes téma megvitatásával. Ehab úr tanított meg arra, hogyan kezeljek különböző embereket, helyzeteket, és segített ráeszmélni, hogy sok konfliktust félreértés szül, ahogy Arisztotelész is fontosnak tartotta a pontos meghatározásokat a szükségtelen nézeteltérések elkerülése érdekében. Elég jó tapasztalat volt ez egy korombeli fiúnak.

A korrupt oktatási környezet a csalásra is ösztönző hatással volt. Azokat a tanárokat, akik felügyelete alatt nem volt szabad puskázni, a diákok „kellemetlenkedőnek” tartották. Néhány anya azt kívánata, bár csak a vizsgafelügyelők hagynák csalni a gyerekeiket. Nem

meglepő, hogy a puskázás és a csalás fokozatosan mindennapi tevékenységgé vált Egyiptomban, majd az oktatásból átszivárgott az üzleti világba, a kereskedelmi ügyletekbe és végül a választásokba.

A középiskolában 97 százalékos teljesítménnyel érettségiztem. A Kairói Egyetemen akartam mérnöki tanulmányokat folytatni, de előbb munkát kerestem. Eredeti célom az volt, hogy magam álljam a telefonszámlámat, amelynek összege az apám számára elképzelhetetlen ok következtében szökött az egekbe: a telefonos internet miatt. Órákat töltöttem az internet felfedezésével, honlapokat böngésztem, számomra ismeretlen, a világ minden tájáról származó emberekkel chateltem, a mIRC (egy akkoriban híres chat-kliens) segítségével virtuális barátokra tettem szert. Emlékszem, amikor az apám berontott a szobámba a középiskola utáni nyáron, felháborodva a telefonszámla összegén. Elkobozta a számítógépet és bezárta a szekrénybe, mondván, hogy én vagyok a felelős, és a számítógéppel ápolt viszonyomnak véget kell vetni. Amint elment otthonról, feltörtém a szekrényt és visszaszereztem a gépet. Amikor visszajött, könyörögtem, hogy bocsásson meg, és kijelentettem, szerzek egy külön telefonvonalat, amelynek a számláját én állom. Szerencsére apám mindig megpróbálta majdnem egyenlőként kezelni a gyermekeit. Gyakran mondogatta, hogy jól gondoljuk meg, mit kívánunk. Ezúttal, miután meghallgatott, annyit mondott: „Ahogy akarod.” Ez volt online életem és pénzügyi függetlenségem kezdete, miután elhelyezkedtem egy videojátékboltban, és szabadúszó holnapfejlesztőként állandó keresetre is szert tettem.

A tanulmányaimnak nem tett túl jót, hogy órákat töltöttem munkával az interneten. A mérnöki iskola előkészítő évének elvégzése után a diákoknak szakot kellett választaniuk. Néhány tanszéken korlátozott volt a felvehető diákok száma, így nagy volt a verseny. Az előkészítő évem eredményei 1998-ban rosszak lettek, ezért az eredetileg tervezett mérnök-informatikus képzés helyett az elekt-

rotechnikusi képzést kezdtem el. Ugyanakkor hamar eldöntöttem, hogy valójában számítógépekkel akarok dolgozni. Egy barátom elmagyarázta, hogy ha megbukom az első évben, benyújthatok egy fellebbezést a dékánnak, amelyben kifejtem, hogy a mérnök-informatikus képzés életem álma. A tanulmányi osztályon kiderült, hogy a barátom információja helyes volt, de a siker azon múltott, mennyien kérik át magukat.

Kockáztattam, kihagytam év végén a vizsgákat, és fellebbeztem az év végén. Mint mindig, a szüleim most is meglepődtek a döntésemen, és megpróbálták lebeszélni róla, de én kitartottam. Pár hónap múlva teljesült a kívánságom: rajtam kívül csak egyetlen diák kérte áthelyezését, és mindkettőnket felvettek a mérnök-informatikus képzésre.

Az új tanszéken más volt az élet. Kevesebb mint negyven diák járt oda, a professzorok és a tanársegédek név szerint ismertek minket. Próbáltam versenyezni az éltanulókkal, de mindig lemaradtam, hála az online töltött óráknak. Emlékszem az egyik tanársegédre, Ahmedre, aki az egyik órán megállt, és kiszúrt engem. „Váil, érted?” Amikor igennel feleltem, azt mondta: „Hála istennek, akkor bízom benne, hogy mindenki más is megértette.” Ez volt az egyik ok, amiért gyűlöltem az egyiptomi oktatási rendszert. Nagyon visszahúzódo voltam, és hittem abban, hogy a rendszer hibája és nem az enyém, hogy nem haladok. S bár az iskolában nem, máshol sikereket értem el.

Korábban, még az egyetemi felkészítő évem nyarán, 1998-ban létrehoztam egy olyan honlapot, ahol muszlimok tudtak kapcsolatba lépni egymással. A YouTube leegyszerűsített változata volt. Három alapvető különbséggel: hanganyagot lehetett feltölteni rá, videót nem, mert a videók minősége akkoriban nem volt annyira jó, mint most; a tartalmakat csak én és egy osztálytársam tölthettük fel az érzékeny vallási tematika miatt; és végül a honlap kezelőinek névteleneknek

kellett maradniuk. A webmestert csak egy e-mail címen lehetett elérni, mely nem árulta el az igazi nevét. A honlapot IslamWay.com-nak neveztem el.

Az állambiztonság azonnal rám szállt volna, ha megtudják, hogy én vagyok a honlap üzemeltetője, hiába volt mérsékelt a tartalom. Amikor Rafa'at százados hívatott, imádkoztam, hogy ennek ne legyen köze az IslamWay.com-hoz. Szerencsére egyszer sem említette a kihallgatásom során, úgyhogy én is hallgattam róla.

Nem sokkal később az IslamWay.com az egyik legnépszerűbb iszlám célállomás lett az interneten. A kezdeti években a honlapon több mint húszezer órányi hanganyagot lehetett elérni: vallási prédikációkat, előadásokat, szavalatokat a Szent Koránból. Több mint háromezer órát én magam digitalizáltam. Ezenkívül a honlap több mint nyolcvan önkéntesre támaszkodott, akik magnószalagokról gyűjtöttek össze és digitalizáltak felvételeket. Többségük valódi identitása előttem is titokban maradt a mai napig.

Két évvel alapítása után a honlap komoly forgalmat bonyolított, több tízezer napi felhasználóval. Az volt a vágyam, hogy olyasmi legyen, mint egy közkönyvtár, ahol az összes mérsékelt iszlám vélemény megtalálható. Amikor 1999-ben elindult az angol változat, gyorsan terjedt olyan muszlimok között, akik nem beszéltek arabul, és olyanok között is, akik meg akarták ismerni a hitet. A weboldal egyre befolyásosabbá vált.

Meglepő módon az IslamWay vezetett el a jövődöbéli feleségemhez. Fiatal korom ellenére meg akartam házasodni. Többször megkértem egyiptomi lányok kezét, akikkel a hálón ismerkedtem össze, vagy akik a családom és barátaim köréhez tartoztak. A lánykéréseimet mindig meg nem értés fogadta, majd visszautasítás lett a vége. Sok család úgy vélte, bolond vagyok, amiért úgy akarok házasodni, hogy még iskolába járok, annak ellenére, hogy anyagilag független voltam és rendesen kerestem. Mint mindig, makacs és

független gondolkodású emberként elhatároztam, a magam módján oldom meg a gondjaimat. Azt találtam ki, hogy egy nem egyiptomi lányt akarok feleségül venni, aki betért az iszlám vallásba. Csodáltam az amerikai kultúra nyitottságát és azt a gyakorlatiasságot, ahogy az amerikaiak kezelték a problémákat – úgyhogy nemcsak akármilyen muszlim betértet, hanem amerikai betértet kerestem. Arra gondoltam, bárki, aki bizonyos idejű elmélkedés után megváltoztatja a hitét, elég különleges valaki lehet. A mai hektikus világban az embereknek alig van idejük a szüleiktől örökölt ideológiákon elgondolkodni, hát még vallásokat összehasonlítani. És még ennél is kevesebb ember képes megküzdeni azzal az érzelmi poggyással, amellyel a család és a társadalom terheli azt, aki megváltoztatja a hitét – gondoltam magamban. Csak egy bökkenő volt: egyetlen olyan lányt sem ismertem, akire ez illett volna. Tudtam viszont, hol találhatok ilyet: az interneten.

Először akkor kerültem kapcsolatba a nővel, akit később feleségül vettem, amikor egy bejegyzését olvastam a honlap új, muszlimoknak létrehozott fórumán. Aktív volt a fórumon, gyakorolta a vallást, amelyet nemrég vett fel. Írtam neki, és elkezdtünk levelezni. Mégis amikor az az örült javaslatom támadt, hogy látogasson el Kairóba – Kaliforniában élt –, visszautasította. A levelezésünk idővel megszakadt.

Nem sokkal később, 2001 júniusában, húszévesen azt terveztem, elutazom az Egyesült Államokba, hogy a weblapot egy amerikai székhelyű jótékonyági szervezetnek adományozzam, amely szerte a világon támogatta a muszlim közösségeket. A honlap nagyon sikeres lett, akkorára nőtt, hogy már nem bírtam lépést tartani a növekedésével. Legalább harminc órát dolgoztam hetente, és a tanulmányaim látták kárát. 2000-ben egy közeli barátom, aki tudta, hogy én vagyok a tulajdonos, azt ajánlotta, 100 ezer dollárért megveszi a 10 százalékát. Óriási összeg volt ez egy fiatalember számára, de vissza-

utasítottam az ajánlatot. Sosem volt szándékomban pénzt csinálni a portálból, nem érzem jól magam, ha társadalmi tevékenységből húzok hasznot. Mindig is úgy gondoltam, hogy egy jótékonyági szervezetnek fogom adományozni. Ideje volt az IslamWay-t profin menedzselte honlappá átalakítani, és egy amerikai muszlim szervezet hajlandónak mutatkozott és készen állt arra, hogy vállalja a feladatot, úgyszólván repülőre szálltam.

Ott-tartózkodásom alatt egy barátom bemutatott egy lánynak, akiről a felesége úgy tudta, muszlim férjet keres. A sors keze: ugyanaz a lány volt, akivel hónapokig chateltem az interneten. Pár héttel később Ilka és én összeházasodtunk.

Nem szóltam előre a szüleimnek. Tudtam, anyám különösen ellenzi az ötletet, hogy a mi kultúránktól eltérő idegent vegyek feleségül. Két nappal az esküvő után (amelyen csak az anyósom, két tanú és egy imám vett részt) felhívtam apámat. Meglepetésemre csak nyugodt hangon szidott össze, amiért nem beszéltem meg a dolgot vele és anyámmal. Megkérdeztem, tudna-e küldeni pár ezer dollárt, amíg megállapodok, és ő beleegyezett. Megkértem, ne mondja el anyámnak, amíg ki nem találok, hogyan tudom a lehető legtapintatosabban közölni vele a hírt. De valószínűleg többször is meghányta-vetette magában a dolgot, mert nem sokkal később anyám hívott, és rám zúdította haragját egyoldalú döntésem miatt. Utána hónapokig nem volt hajlandó beszélni velem. Hívtam és hívtam, de lecsapta a telefont, amint a hangomat meghallotta. Leveleket írtam, próbáltam az irántam érzett szeretetére emlékeztetni. Kedvesen, de amennyire csak tudtam, kitaróan dicsértem neki Ilkát, kiemelve jó modorát és más kiváló tulajdonságait. Semmi eredmény.

Amerikai tartózkodásom óriási és tartós hatással volt rám. Mint minden egyiptomit, aki Nyugatra utazik, engem is lenyűgözött az oktatás színvonala, a polgárok jogainak tisztelete és a demokrácia, amely lehetővé tette, hogy az emberek aktív szereplői legyenek

a politikai életnek. Kétségkívül könnyen lenyűgözhető voltam ilyen fiatalon. Levontam a következtetést, amelyet sokszor elismételtem egyiptomi barátaimnak: „Minket becsapnak Egyiptomban!” Különösen nagy hatással volt rám a vallási tolerancia – a vallások tisztelete és az, hogy minden embernek joga van a saját hitét gyakorolni. Sok szervezet védte a muszlimokat és a jogaikat. Szabadon bírálhatták az amerikai kormány politikáját anélkül, hogy félniük kellett volna a titkosrendőrségtől.

Azért nem szól minden Amerika mellett az Egyiptommal történő összehasonlításban. Olyan individualizmust éreztem a levegőben, amely nagyban különbözött attól, amit otthon tapasztaltam. Egyiptomban nagy hangsúlyt fektetünk a családra és általában a közösségekre, ez pedig érzelmi melegséggel tölti meg a légkört, még ha korlátokat állít is néha. Ezzel szemben az Államokban azt vettem észre, hogy az emberek sok olyan helyzetben egyedül maradnak, amelyhez hasonlóban Egyiptomban társadalmi támogatást kapnának. Az eszem az Egyesült Államokhoz húzott, de a szívem egyértelműen Egyiptomé volt.

Eredeti tervem az volt, hogy az Államokban maradok és ott fejezem be a tanulmányaimat, annyira lenyűgözött az amerikai felsőoktatás. De 9/11 után meggondoltam magam. Sosem felejttem el azt a napot. A feleségem és én otthon voltunk, korán keltem, és épp kezdtem dolgozni a számítógépen, amikor a fórumon mindenki azt írta, hogy azonnal be kell kapcsolni a tévét. Láttam kilövellni a lángokat a World Trade Center első tornyából, akkor még mind azt hittük, hogy a repülőgép véletlenül csapódott bele. Felébresztettem Ilkát, hogy nézze velem, és nem sokkal ezután mindketten felkiáltottunk borzalmunkban, amikor a második gép belecsapódott a második toronyba. Sosem gondoltam volna, hogy emberek, akik muszlimnak vallják magukat, ilyen kegyetlenségre képesek. Az a hit, amely szerint én nevelkedtem, egyértelműen tiltja az ártatlan polgá-

rok meggyilkolását a körülményektől függetlenül, és határozottan tiltja az öngyilkosságot is. Mélységesen meglepett, amikor a sajtóban arról spekuláltak, hogy az elkövetők muszlimok voltak. Éveken át figyeltem, ahogy a nyugati média felnagyítja néhány fanatikus örült cselekedeteit, és az iszlám képviselőiként állítja be őket. Úgy gondoltam, ha 9/11-nek bármi köze van a muszlimokhoz, akkor azok, akik kitervelték ártatlanok ezreinek szörnyűséges meggyilkolását, biztosan kizárólag a politikai meggyőződésük szerint cselekedtek, és nem vették figyelembe, milyen kárt okoznak az iszlám vallásnak és az Amerikában élő muszlimoknak. Vagy nem is érdekelte őket.

A támadást követő hetekben nem volt könnyű egyiptomi muszlimnak lenni Amerikában. Néha majdnem olyan érzés kerített hatalmába, mintha muszlim testvéreimet és személyesen engem tettek volna felelőssé ezért a kegyetlen büntettért. A nyilvános helyeken a bőrömön éreztem a gyanakvó tekinteteket. Sok muszlim barátom szenvedett diszkriminációtól, beleértve rövid letartóztatásokat vagy zaklatásokat a reptereken. Belefáradtam abba, hogy igazságtalanul vesznek célba, és nem is reméltem, hogy munkát találok, komolyan elgondolkoztam tehát azon, hogy visszatérek Egyiptomba.

Ilka természetesen kötődött a szülőhazájához, bár őt is elidegenítette a vallását érő állandó támadás a médiából. Fejkendője miatt egyértelmű volt muszlim vallása, és ez akkoriban megnehezítette egy nő életét. Mégis sokáig hezitált, mielőtt beleegyezett abba, hogy Egyiptomba költözzünk. Azelőtt csak egyszer hagyta el az Egyesült Államokat egy rövid turistaút erejéig Mexikóba. Emlékszem, azt mondta:

– Megkérdeztem néhány barátomat az interneten Kairóról, és azt mondták, hogy mocskosak az utcák.

– Igen, elismerem, néhány utca piszkos, de az emberek szíve tiszta.

Az egyiptomi emberek szíve a legmelegebb, és humoruk a legjobb a világon. A legsötétebb időkben is tudnak nevetni, és a szenvedések

közepette is rátalálnak a humorra. A félelem rendszerének hatvan éve sem tudott ezen változtatni.

Rengeteg győzködés után Ilka megadta magát, és 2001 decemberében Egyiptomba repültünk, három hónappal 9/11 után. Hajtáhatatlan voltam, és megérkezésünk után azonnal anyámat akartam látni. Tizennégy óra repülés után nem volt kis mutatvány belépni a házába. El akarta rejteni ellenérzését, de szánalmasan kudarcot vallott. Nem is mosolygott, amikor köszöntem, és hidegen üdvözölte Ilkát. Nyilvánvalóan úgy érezte, elárulták. Idővel azonban összemeglegedtek, és megszerette a feleségemet.

Egyiptomba való visszatérésünk után nem sokkal folytattam tanulmányaimat, de elkezdtem állást is keresni. Egy régi barátom, Abdul-Rahmán Meheilba üzleti partnerével, Rámi Mamdúhhal együtt egy internetes „startup” cégen dolgozott, amely e-mail szolgáltatást nyújtott céges ügyfeleknek és egyéneknek. A Gawab.com gyorsan elterjedt az arab világban, mert az e-mail szolgáltatása támogatta az arab nyelvet és 15 megabyte tárhelyet ajánlott, miközben akkoriban a Hotmail csak 1 megabyte, a Yahoo pedig 2 megabyte tárhelyet biztosított.

Az IslamWay.com révén szerzett vállalkozói tapasztalatom miatt Abdul-Rahmán felajánlotta, hogy végezzem én a marketinges és értékesítési feladatokat. Egy pillanatig sem hezitáltam, elfogadtam. Keményen dolgoztunk, hogy tovább terjesszük a Gawab szolgáltatásait az arab világban. Végül is sikerült kétmillió felhasználót elérnünk, és fenntartható bevételt biztosítottunk hirdetések értékesítése és üzletek, illetve más honlapok számára e-mail tárhely biztosításával. Ahogy a Gawab nőtt, a fizetésem is egyre nagyobb lett. Tizenkét alkalmazottért feleltem, akik az arab világ több pontján foglalkoztak ügyfelekkel. Érdekes volt olyanokkal üzletelni, akikkel soha nem találkoztam személyesen, és ezt az internetnek köszönhettem. A cég

növekedése izgalmas volt, ahogy az a hat számjegyű ajánlat is, amelyet egy arab befektető tett.

A Gawabnál töltött idő alatt szagoltam bele először abba, mi is az a szakmai felelősség. Minden marketinges vagy értékesítési ügy hozzám futott be. Könyveléssel vagy készpénzmozgással sosem volt dolgom. Úgy tűnt, minden egyszerre történik: miközben hosszú órákat töltöttem a Gawabnál és tanulással az egyetem utolsó két évében, apa is lettem: Ilkát és engem lánygyermekkel áldottak meg 2003 januárjában. Vitatkoztunk azon, ki választ majd nevet. Ilka stratégiai megfontolásból anyámmal szövetkezett, és végül úgy lett, ahogy ő akarta. Az Iszrá nevet adtuk gyönyörű lányunknak.

El voltam ragadtatva az apaságtól! Mindenki más furcsán nézett rám az iskolában, hiszen még senkinek sem volt gyermeke. Általában sok kolléga talált engem elég furcsának. Többen észrevették, hogy úgy szaladok bele döntésekbe, hogy nem igazán gondolom át a következményeket. Igazuk volt. Ez a véremben van. De nem csak erről van szó: mindig is az árral szemben akartam úszni.

Az idő rohant, Iszrá betöltötte az első évét, és 2004 júniusában hivatalosan is mérnök-informatikus lett belőlem. Mivel apa voltam, még nagyobb felelősséget éreztem azért, hogy kiemelkedjek, és el tudjam tartani a családomat. A legjobb osztályzataimat az utolsó évben szereztem, de még így is csak 64 százalékos lett a teljesítményem, amit „elégtelennek” tartottam.

A Gawabnál töltött idő és a diplomázásom utáni hónapokban úgy döntöttem, hogy az MBA-t is meg szeretném szerezni. Mint a cég marketingért és értékesítésért felelős munkatársa rájöttem, megnyit kell még tanulnom – ezt nem lehetett elintézni néhány könyv elolvasásával. Tapasztalt mentorokra volt szükségem, és hatékony üzleti oktatásra. A kiszemelt iskola a Kairói Amerikai Egyetem volt, amelynek első osztályú az üzleti képzése, bár magasak a tandíjak. Ez azt jelentette, hogy az éves bevételem 60 százalékát a tanulásomra

kellett költenem. Ami engem illet, nem nagyon izgattam magam az ár miatt. Befektetésnek tekintettem, amely néhány éven belül meghozza gyümölcsét. Ám az egyetem világossá tette: nem vagyok elég erős a felvételhez. Az alapképzésem osztályzatai nem voltak elég jók.

Levelet írtam az egyetemnek, amelyben elmagyaráztam, miért olyan rosszak az osztályzataim. Azt állítottam, hogy az általános egyiptomi oktatási rendszer a hibás. Kihagytam a vizsgákat az elektromérnöki képzés első évének végén és a harmadik évfolyam első félévében is, amikor Amerikában voltam, amiért igazságtalanul megbüntettek. Utaltam arra, hogy a munkám és korai házasságom is elterelte a figyelmemet, de jeleztem, hogy ezen javítani szeretnék. Az egyik legkedvesebb egyetemi professzorom, dr. Ahmed Darvís, aki akkoriban közigazgatási fejlesztési miniszter volt Egyiptomban, még ajánlólevelet is írt nekem.

A sikeres MBA-felvételhez minimum 500 pontot kellett elérni a GMAT-teszten. A felvételi iroda vezetője azt mondta, ha valóban komolyan gondolom a jelentkezést, akkor magasabb pontszámot kéne elérnem, hogy ellensúlyozzam a rossz jegyeimet. A hölgy azt tanácsolta, nem hagyhatom, hogy a pontszámom a felvételizők átlagos 550 pontja alatt legyen. Kihívásnak fogtam fel a dolgot. Két hónap kemény felkészülés után 680 pontot értem el, ami mai egyiptomi társaimnál nagyon magasnak számít. Végül felvettek. Megígértem a felvételi irodának, hogy be fogom bizonyítani, érdemes voltam rá, és minden tantárgyban a legmagasabb osztályzatot érem majd el.

Két évvel és 16 tantárggyal később a lehető legmagasabb, 4,0 pontszámmal végeztem. Minden munkanapot a Gawabnál kezdtem, aztán átmentem az egyetemre az órákra, majd hosszú órákat töltöttem a könyvtárban tanulással. Rendkívül fontos lett, hogy kitűnőek legyenek a jegyeim, bár tudtam, nem sok hatással lesznek a karrieremre. Mégis számított. Az önbizalmam helyreállt. Bebizonyítottam magamnak, hogy nem vagyok kudarcra ítélve. Ilka az elvárhatónál

sokkal lelkesebben támogatott, és végig mellettem állt. Tudta, hogy ez a saját személyes megmérettetésem, és annak ellenére, hogy kevés időt töltöttem vele és a lányunkkal, mindig biztatott, hogy folytassam a tanulást, és koncentráljak az iskolai feladataimra.

A Kairói Amerikai Egyetemen töltött MBA-képzés alatt szerzett tapasztalat döntő jelentőségű volt. A marketing mögötti tudomány elsajátítása kulcsfontosságúnak bizonyult karrierem további alakulásában, és később elengedhetetlen lett az internetes aktivitásomhoz. A marketingre és a pénzügyekre való szakosodás segített megértenem, hogyan tanulmányozzam a piaci igényeket, hogyan tervezzem meg a termékeket, amelyek ezeket kielégítik, és hogyan lehet a közönséget megcélözva forgalmazni őket. A pénzügyes órák bevezettek az üzlet világába, és mivel korábban mérnöki képzést kaptam, megtanítottak, hogyan kell pénzügyileg is jól vinni egy üzletet. Akkor nem is gondoltam, hogy ez a sok tapasztalat milyen jól fog jönni, amikor majd egy olyan terméket népszerűsíték, amelyről nem is hittem volna, hogy én leszek a marketingese: a demokráciát és a szabadságot!

Elsőéves koromban, 2005-ben bennem is nagyon motoszkált, hogy el kéne indítani egy céget. Akkor találkoztam egy, a technológia terén jelentős arab befektetővel – a véletlen találkozást isteni közbenjárásnak tulajdonítom –, ő volt Mohamed Rasíd al-Balla'a mérnök és a Nemzeti Technológiai Csoport egyik fontos részvényese. A szaúd-arábiai Rijádban volt a csoport főhadiszállása. A cég egy multinacionális konglomerátum, amely több mint húsz szakosított információs és kommunikációs technológiai üzlettel rendelkezik a Közel-Keleten, Észak-Afrikában, Délkelet-Ázsiában, Dél-Ázsiában és az Egyesült Államokban. Nagy öröömre al-Balla'a-ra nagy hatással volt webes tapasztalatom, és meghallgatta javaslatomat egy, az arab világra szabott autókereskedő portálról, amely az amerikai AutoTrader.com-hoz hasonlítana. Meghívott a cég Egyesült Arab Emírségekben működő ágához, hogy ott beszéljünk tovább a projektről.

De ahelyett, hogy al-Balla'a az ötlet finanszírozását kínálta volna fel, állást ajánlott. Szeretett volna agresszíven betörni az internetes üzleti világba, és tulajdonképpen lehetőséget adott nekem, hogy egy nagyobb csapat tagja legyek, amelynek az a küldetése, hogy segítsen megvalósítani al-Balla'a elképzelését, amely szerinte megváltoztatja az arab internetet. Az ajánlat elég izgalmasnak hangzott, hiszen vállalkozói álmom alacsony anyagi kockázattal részben megvalósulna, és erőfeszítéseim szélesebb körben hatnának al-Balla'a ambiciózus tervének részeként.

Miután elkezdtem neki dolgozni, rájöttem, hogy al-Balla'a példaértékű arab befektető. Úgy bánt velem, mintha a fia lennék, olyanira, hogy a kollégáim egy idő után viccből Váil al-Balla'a-nak neveztek. A Nemzeti Technológiai Csoport által létrehozott egyik cég a Mubasher volt. A Reuters és a Bloomberg cégekhez hasonlóan web alapú képernyőket biztosított az arab részvénypiaci befektetőknek, valós időben mutatta az árakat, hogy segítse a vásárlást és eladást. Al-Balla'a tudta, milyen fontosak a befektetőknek a kutatások és a gazdasági hírek. Arra kért, irányítsam egy kairói bázisú cég létrehozását, amely a Mubashert segíti adatokkal és elemzésekkel. Még huszonöt éves sem voltam.

Akkoriban semmit sem tudtam a sajtóról, a kiadói munkáról vagy a tőzsdéről. Annyira tudatlan voltam, hogy nem tudtam, mi a különbség a részvény és a kötvény között. Mohón elkezdtem olvasni mindent, amihez csak hozzájutottam, és eldöntöttem, hogy pénzügyi órákat is veszek az MBA-képzésem keretében. Megalapítottuk a céget, és gyorsan összeállítottam a csapatot. Mondanom sem kell, elkötelezettje voltam az internet-generációnak. Csapatom tagjai főleg üzleti vagy tömegkommunikációs képzésű, frissen végzett diplomások voltak. Szívesebben dolgoztam velük, mint tapasztalt elemzőkkel, akik idegenül mozogtak a digitális világban.

Mohamed al-Balla'a rendkívüli módon támogatta a projekt beindítását, anyagilag és erkölcsileg egyaránt. A Mubasher.info indulása után hamarosan arab kisbefektetők fő állomása lett, ha bejegyzett cégekről akartak adatokhoz vagy hírekhez jutni.

Ez az élmény mélyen hatott rám. Több mint 120 fős nagy csapat élén álltam. Mindig azt kerestük, hogyan tudnánk fejlődni, újítani. Minden lehetséges módon megpróbáltam motiválni a csapatot, hogy a lehető legjobbat nyújtsák a cégnek. Állandóan arra biztattam a munkatársakat, fejlesszék képességeiket és a munkakörnyezetüket. A honlapot havonta egymillióan látogatták, híre az egész világot bejárta. Elindítottuk az angol nyelvű verziót is. Több nemzetközi tőzsdei honlap és cég kezdte használni a portálunkat mint az egyik legmegbízhatóbb forrást a hírek és információk terén. Ennek eredményeképp a cég terjeszkedni akart, és növelni a befektetését Egyiptomban.

Mohamed al-Balla'a az ötvenes éveiben járt, de egy húszéves energiájával bírt. Élvezte a kihívásokat, és szeretett olyan területekre betörni, ahova mások alig merészkednek. Többször kijelentette, hogy gyorsan változó világunkban nehéz öt-tíz éves terveket szőni, különösen a technológiai vonatkozású iparban. Al-Balla'a egyszerre tucatnyi vállalkozásba fektette be a tőkét, szétterítette a pénzt, aztán reménykedett, hogy az egyik vállalkozásában „aranyra lel”, és azzal kitermeli a többi cég veszteségét. Ez a stratégia nagy hatással volt rám.

Az internet alapvetően formálta az élményeimet és a jellemem is. Rajta keresztül léptem be a kommunikáció világába (alig tizenhét évesen), és ismerkedtem meg nemzedékem fiatal tagjaival a világ minden tájáról. Mint mindenki más, én is élveztem, hogy hosszú órákat töltök a képernyő előtt egy chatprogrammal. Virtuá-

lis kapcsolatokon keresztül hálózatot építettem olyan emberekből, akikkel soha nem találkoztam.

Vonzónak találom a kibertérben megélt virtuális életet. Jobban kedvelem annál, mint hogy a közéletben látható szereplő legyek. Elég kényelmes a személyiségedet elrejtve írni bármit, bármiről. Megválaszthatod, kivel beszélgetsz, és a társalgást bármikor befejezheted. Nem vagyok a klasszikus értelemben vett társasági ember – inkább online kommunikálok az emberekkel, semhogy azzal töltssem az időt, hogy meglátogatom őket, vagy hogy egy nagy társasággal elmenjek valahova. Inkább e-mailezek vagy telefonálok. Röviden, a való életben introvertált, az interneten extrovertált vagyok.

Internetfüggőségem miatt arról álmodoztam, hogy csatlakozom a Google-hoz. Ezt az álmomat mindenképpen valóra akartam váltani. Sokat hallottam arról, milyen menő ott dolgozni. A cég alapítói, Sergey Brin és Larry Page a világ legbefolyásosabb személyiségei közé kerültek, miután kifejlesztették a világ legjobb keresőmotorját. A Google alkalmazottai a legboldogabb emberek közé tartoznak a világon. Tisztelik intellektuális képességeiket, méltányolják újításait. Éveken keresztül mindig jelentkeztem online, ha olyan állást hirdettek meg, amely passzolt a tapasztalataimhoz. Ezzel viccelődtem a feleségem és a barátaim előtt: „A Google-nál akarok dolgozni, akár teahordó fiúként is!”

Az egyik ilyen jelentkezési kísérlet 2005-ben történt, pár héttel azután, hogy elkezdtem a munkámat a Nemzeti Technológiai Csoportnál. A Google meghirdetett egy tanácsadói állást a közel-keleti és észak-afrikai régióban. Tétovázás nélkül, alig huszonöt évesen megpályáztam. Az életrajzomat úgy állítottam össze, hogy azonnal lehessen látni, megőrülök az internetért.

Kétségeim voltak azzal kapcsolatban, megkapom-e az állást fiatal korom és kevés tapasztalatom miatt. A feladat az volt, hogy ki kell

dolgozni a cég egész közel-keleti stratégiáját. Meglepetésemre hívták meg a HR-részleget, hogy menjek el egy interjúra.

A Google minden szempontból egyedülálló. A humán erőforrás elküldött néhány dokumentumot, hogy olvassam el az interjú előtt. Az egész folyamat néhány hónapot vett igénybe. A legutolsó, kilencedik interjút a cég alelnökével folytattam, aki a londoni irodájából beszélt velem. A fúziókkal és a vállalatfelvásárlással kapcsolatos tapasztalatomról kérdezett a webes gyakorlatomon kívül, és a térség webbel kapcsolatos kérdéseinek értelmezéséről faggatott. Bár tudtam, hogy egészen kevés tapasztalattal rendelkezem, mégis reménykedtem, mert úgy éreztem, a Google és az én karakterem összeillenek. Ezért voltam teljesen letörve, amikor két hét múlva kiderült, hogy nem engem választottak. A feleségem is meglepődött, nem értette, miért nem kaptam meg az állást.

A vágyam, hogy csatlakozzam a Google-hoz, egyre fokozódott. Ez nem pusztán állás kérdése volt, kihívásnak számított, és én macacs voltam. Különösen nem akartam felsülni egy olyan cég vonatkozásában, amelyről azt gondoltam, hogy megtestesíti mindazt, ami én vagyok.

A Google 2008-ban meghirdette a regionális marketingvezető posztját az egy éve működő kairói irodájukba. Ez volt a tökéletes lehetőség, most már zsebemben volt a marketinges MBA és a Mubasherben szerzett tapasztalat. Természetesen jelentkeztem. Magánszorgalomból írtam egy tanulmányt, amelyben kifejtettem, hogy szerintem milyennek kéne lennie a cég stratégiájának a térségben. Észrevételeimben szerepeltek technikai megjegyzések a keresőmotor arab nyelvű teljesítményéhez. Aztán kezdődtek az interjúk: hét kérdezővel találkoztam, akik különböző országokban, különböző beosztásban dolgoztak. Úgy éreztem, a legtöbb beszélgetésen nagyon jól szerepeltem. Az utolsó interjúm a marketingért

felelős alelnökkel történt. Még mindig emlékszem a „Miért akar csatlakozni a Google-hoz?” kérdésére adott válaszomra: „Aktívan részt akarok venni a térség átalakításában. Úgy hiszem, az internet segít ennek megvalósításában, és hogy ebben a változásban nekem is legyen szerepem, arra a legjobb lehetőség számomra, ha a Google-nak dolgozom.”

Nyolc hónapnyi interjúzás után ajánlatot kaptam – bejutottam a Google-hoz! Később egy főnököm elárulta, hogy az egyik vezető beosztású interjúkészítő az értékelésben azt írta: „Kitartó és makacs, pont ilyenekre van szüksége a cégnek új piacok meghódításához.”

A képességeimet és a tapasztalatomat gazdagította a Google. Csodáltam a kultúráját, amelynek a lényege mások meghallgatása. Az adatok és a statisztikák uralkodtak a vélemények felett. A legtöbb esetben az információ birtokosáé a hatalom, ahogy W. Edwards Deming egyszer írta: „Istenben bízunk, mindenki más szolgáltasson adatot.”

Hasonlóan lenyűgöző, ahogy a Google megbízott az alkalmazottaiban, akik rengeteg olyan belső információhoz fértek hozzá, amelyeket más cégek egy szűkebb csoportnak tartanak meg. Az alkalmazottak közötti kommunikáció és a tudás megosztása kulcsfontosságú volt a cég sikerében.

A Google nem a szerencsének köszönheti, hogy a technológiai ipar csúcsára emelkedett. Sikerének alapjait a stratégiában és a filozófiában fektette le. Nemcsak az alkalmazottakra figyelnek oda, hanem a felhasználókra is. A cég megkérdezi a véleményüket, elemzi a felhasználói viselkedésüket, és mindezt figyelembe veszi a termékek fejlesztésénél. A cégen belüli csoportok állandóan változtatnak, és fejlesztik a termékeket, egyedülálló és innovatív fejlesztési módszereket használva.

A kísérletezés kultúrája volt a másik, amit nagyon szerettem a cégben. A kísérletezést mindig üdvözlötték, amennyiben gyors eredményhez vezet. Ha megoszlanak a vélemények egy fejlesztés alatt álló termék tulajdonságairól, akkor a termékért felelős menedzser és mérnökök elkészítenek egy béta-verziót felhasználók egy adott csoportjának. A döntést annak alapján hozzák, hogy milyen volt az ő visszajelzésük. A Google nem fél a kudarctól. Elfogadja a kudarcot. Ha egy termék megbukik, akkor leállítják. Ilyen egyszerű.

Legjobban a Google 20 százalékos szabálya vonzott. A cég megengedi, hogy az alkalmazott (hetente egy napon) ideje 20 százalékában bármin dolgozzon, ami érdekl. Ez azt jelenti, hogy ha akarnak, a hivatalos feladataikon kívüli projekteken is ügyködhetnek. Az ötlet lényege, hogy az emberek akkor dolgoznak a legjobban, ha olyasvalamiben merülnek el, amit szeretnek. Számos Google-termék született ennek a 20 százalékos szabálynak köszönhetően, többek között az e-mail szolgáltatás, a Gmail és a legnagyobb online hirdetésszervezési hálózat, az AdSense. A Google megerősítette azt az elképzelést, hogy az alkalmazottak elkötelezettsége a legfontosabb stratégia. Minél több embert tudsz rávenni arra, hogy segítsen a problémád megoldásában, annál sikeresebb leszel. Pár évvel később természetesen tűnt, hogy ezt a filozófiát alkalmazzam a politikai és társadalmi tevékenységben.

Egy évvel az előtt, hogy végre csatlakozhattam a Google-hoz, ott ültem az állambiztonságnak dolgozó Rafa'at századossal szemben, aki a vallásomról kérdezgetett, és nem az internethez fűződő tapasztalatomról. Pár órányi kihallgatás után, mivel semmit sem talált ellenem, úgy döntött, semmilyen formában nem jelentek veszélyt a biztonságra vagy a politikai status quóra. Azt mondta, megpróbálja levetetni a nevem a reptéri figyelőlistáról, miután elkészítette

jelentését a feletteseinek. Megköszöntem és leléptem, hálát érezve, hogy ez a furcsa nap békésen ért véget.

Ha Rafa'at százados és barátai több időt töltöttek volna az interneten ahelyett, hogy vallási nézeteik szerint próbálják besorolni az egyiptomiakat, akkor talán jobban felkészülhettek volna arra a digitális cunamira, amely már elindult felénk.